

УДК 355.23:374.7:356.14

ISSN: 2617-1775

E-ISSN: 2617-1783

Ліцензія: Attribution-NonCommercial 4.0 International CC BY-NC 4.0

Історія статті: Отримано: 18.03.2026; Прийнято: 12.05.2026; Опубліковано: 28.05.2026.

Конфлікт інтересів: немає.

Олег Фігура, кандидат педагогічних наук, доцент, Адміністрація Державної прикордонної служби України, м. Київ, Україна, <https://orcid.org/0000-0002-2802-0877>

Богдан Коваль, Адміністрація Державної прикордонної служби України, м. Київ, Україна, <https://orcid.org/0000-0001-9758-4273>

Ірина Боровик, доктор філософії (Філологія), доцент, Національна академія Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького, м. Хмельницький, Україна, <https://orcid.org/0000-0002-3209-9119>

Олег Боровик, доктор технічних наук, професор, Адміністрація Державної прикордонної служби України, м. Київ, Україна, <https://orcid.org/0000-0003-3691-662X>

DOI: 10.33099/2617-1775/2026-01/259-273

МОДЕЛЬ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРИНЦИПУ «ОСВІТА ВПРОДОВЖ ВІЙСЬКОВОЇ КАР'ЄРИ» ДЛЯ ОСНОВНИХ ТИПОВИХ ПОСАД ОФІЦЕРСЬКОГО СКЛАДУ ДЕРЖАВНОЇ ПРИКОРДОННОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ

Чинними нормативно-правовими актами визначено основні напрями реалізації воєнної політики України в контексті всеохоплюючої оборони, перспективну модель Збройних Сил України (ЗСУ) та інших складових сил оборони, вимоги до її побудови, місію та візію сил оборони зразка 2030 року, основні спроможності, яких необхідно досягти, а також те, що розвиток сил оборони України здійснюватиметься відповідно до принципів і стандартів НАТО. На цей час для складових сектору оборони України відсутній єдиний підхід до реалізації положень Концепції трансформації системи військової освіти. Вирішення проблеми підвищення професійного рівня особового складу Державної прикордонної служби України (ДПСУ), як суб'єкта сил оборони, залежить від розуміння структури системи підготовки офіцерського складу та ефективності її реалізації.

Метою статті є представлення бачення щодо формування моделі реалізації принципу «Освіта впродовж військової кар'єри» для основних типових посад офіцерського складу ДПСУ, як організаційної і науково-методичної конструкції реалізації Концепції трансформації системи військової освіти з урахуванням положень нормативно-правових актів, що регламентують діяльність ДПСУ.

Для досягнення мети дослідження використовувались структурно-функціональний аналіз і загальнонаукові методи: порівняння, аналогії, аналізу та синтезу, інформаційний підхід. У статті окреслено основні положення системи військово-прикордонної освіти, описано структуру системи освіти офіцерів ДПСУ та сформовано модель реалізації принципу «Освіта впродовж військової кар'єри» для основних типових посад офіцерського складу ДПСУ. При формуванні моделі враховано організаційно-штатну структуру та функції штатних структур ДПСУ, перелік офіцерських посад у ДПСУ, відповідність штатних структур ДПСУ та ЗСУ за кількісними показниками та завданнями, що ними вирішуються, досвід діяльності прикордонного відомства. У рамках моделі встановлено, зокрема, відповідність між рівнями освіти, типовими посадами, відповідними військовими званнями та кваліфікаціями офіцерського складу ДПСУ. Встановлено залежність можливості вирішення проблеми підвищення професійного рівня особового складу ДПСУ, як суб'єкта сил оборони, від ефективної реалізації сформованої моделі.

Ключові слова: сили оборони; модель; принцип; Державна прикордонна служба України; офіцерський склад; трансформація системи військової освіти.

Oleh Fihura, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Administration of the State Border Guard Service of Ukraine, Kyiv, Ukraine, <https://orcid.org/0000-0002-2802-0877>

Bohdan Koval, Administration of the State Border Guard Service of Ukraine, Kyiv, Ukraine, <https://orcid.org/0000-0001-9758-4273>

Iryna Borovyk, Doctor of Philosophy (Philology), Associate Professor, Bohdan Khmelnytskyi National Academy of the State Border Guard Service of Ukraine, Khmelnytskyi, Ukraine, <https://orcid.org/0000-0002-3209-9119>

Oleh Borovyk, Doctor of Technical Sciences, Professor, Administration of the State Border Guard Service of Ukraine, Kyiv, Ukraine, <https://orcid.org/0000-0003-3691-662X>

Model for implementing the principle of «education throughout military career» for the main typical standard officer positions within the State Border Guard Service of Ukraine

The current regulatory and legal framework defines the key directions for the implementation of Ukraine's military policy within the context of comprehensive defence, the prospective model of the Armed Forces of Ukraine and other components of the defence forces, the requirements for their development, as well as the mission and vision of the defence forces of the 2030 model. It also outlines the core capabilities that must be achieved and stipulates that the development of Ukraine's defence forces will be carried out in accordance with the principles and standards of North Atlantic Treaty Organization. At present, there is no unified approach among the components of Ukraine's defence sector regarding the implementation of the provisions of the Concept for the Transformation of the Military Education System. Addressing the issue of enhancing the professional competence of personnel of the State Border Guard Service of Ukraine, as a subject of the defence forces, depends on a clear understanding of the structure of the officer training system and the effectiveness of its implementation. The purpose of this article is to present a vision for the formation of a model for implementing the principle of "Education Throughout the Military Career" for the main standard positions of the officer corps of the State Border Guard Service of Ukraine as an organizational and scientific-methodological framework for implementing the Concept for the Transformation of the Military Education System, taking into account the provisions of regulatory and legal acts governing the activities of the State Border Guard Service of Ukraine. To achieve the research objective, a structural-functional analysis was performed, along with general scientific methods such as comparison, analogy, analysis and synthesis and an information-based approach. The article outlines the main provisions of the military border guard education system, describes the structure of the education system for officers of the State Border Guard Service of Ukraine and develops a model for implementing the principle of "Education Throughout the Military Career" for the main standard positions of the officer corps of the State Border Guard Service of Ukraine. In developing the model, consideration was given to the organizational and staffing structure and functions of the established structural units of the State Border Guard Service of Ukraine, the list of officer positions within the Service, the correspondence between the structural units of the State Border Guard Service of Ukraine and the Armed Forces of Ukraine in terms of quantitative indicators and assigned tasks, as well as the institutional experience of the border guard agency. Within the framework of the proposed model, in particular, the correspondence between educational levels, standard positions, corresponding military ranks and qualifications of the officer corps of the State Border Guard Service of Ukraine has been clarified. It has been determined that the possibility of addressing the problem of enhancing the professional competence of personnel of the State Border Guard Service of Ukraine as a component of the defence forces, depends on the effective implementation of the developed model.

Keywords: defence forces; model; principle; State Border Guard Service of Ukraine; officer corps; transformation of the military education system.

Вступ. Протягом останнього десятиліття Україна чітко декларує і провадить активну діяльність щодо європейської та євроатлантичної інтеграції. Одним із механізмів її досягнення є стандартизація систем, норм, процедур, що стосуються різних сфер діяльності, в тому числі і сфери безпеки і оборони України.

Результати діяльності основних суб'єктів сфери безпеки і оборони України, їх актуальні проблеми та шляхи і механізми вирішення систематично аналізуються Радою національної безпеки і оборони України. Так, у рішенні Ради національної безпеки і оборони України від 20 серпня 2021 року «Про Стратегічний оборонний бюлетень України» визначено, що розвиток сил оборони України здійснюється відповідно до принципів і стандартів НАТО, а також ідентифіковано низку системних проблем функціонування сил оборони в умовах наявних і потенційних загроз, серед яких: недосконалість законодавчого забезпечення у сфері оборони; незавершеність формування системи об'єднаного керівництва силами оборони та військового управління у ЗСУ; потреба у підвищенні професійного рівня особового складу сил оборони тощо.

Пошук ефективних механізмів розв'язання проблеми підвищення професійного рівня особового складу сил оборони призвів до прийняття Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо військової освіти та науки». Відповідно до зазначеного нормативно-правового акта до Закону України «Про освіту» було внесено зміни, зокрема запроваджено поняття професійної військової освіти. Також було внесено зміни і в Закон України «Про вищу освіту» та розмежовано поняття вищого військового навчального закладу (ВВНЗ) та закладу вищої освіти (ЗВО) із специфічними умовами навчання. Зазначені законодавчі зміни відкрили шлях до формування механізмів реалізації професійної військової освіти в Україні. Механізми реалізації законодавчих змін знайшли відображення в Концепції трансформації системи військової освіти, затвердженій постановою Кабінету Міністрів України «Про трансформацію системи військової освіти».

Отже, фундаментальною основою для розвитку сил оборони України відповідно до принципів і стандартів НАТО та реалізації шляхів підвищення професійного рівня особового складу сил оборони стала законодавча база України з питань професійної військової освіти. Її аналіз дозволяє зробити висновок про те, що зазначений розвиток має здійснюватись на основі запровадження систем і моделей реалізації принципу «Освіта впродовж військової кар'єри».

Зазначена Концепція чітко регламентує загальні механізми підготовки військових фахівців в Україні, але не дає відповіді на питання щодо особливостей підготовки для окремих складових сектору безпеки і оборони. Згідно Закону України «Про національну безпеку України» до складу сектору безпеки і оборони України відноситься значна кількість суб'єктів, діяльність яких регламентується окремими нормативно-правовими актами. Тому реалізація положень Концепції трансформації системи військової освіти в межах функціонування окремих відомств має передбачати врахування загальних

положень постанови Кабінету Міністрів України «Про трансформацію системи військової освіти» і враховувати специфіку діяльності відомств, що визначається необхідністю виконання їх функцій і завдань, визначених відповідними нормативно-правовими актами. Зазначене зумовлює актуальність проблематики пошуку відомчих механізмів підвищення професійного рівня особового складу.

З огляду на це, у ДПСУ як суб'єкті сектору безпеки і оборони було проведено дослідження щодо можливостей адаптації кращих організаційних і науково-методичних практик з метою вдосконалення національної системи підготовки офіцерського складу прикордонного відомства (Білявець, Торічний, Панібрат, 2025). У праці (Білявець та ін., 2025) проведено комплексний аналіз систем підготовки ЗСУ та Національної гвардії України (НГУ). Визначено їхні специфічні характеристики, що охоплюють організаційно-функціональні та змістові засади, досліджено проблемні аспекти їх реалізації, а також здійснено порівняльну оцінку зазначених систем. Крім того, виокремлено елементи досліджених систем, доцільні для врахування у процесі формування удосконаленої системи підготовки офіцерського складу ДПСУ.

У ході проведення дослідження встановлено, що питання організації та підходи до реалізації різних видів підготовки персоналу ЗСУ нормативно регламентуються Доктриною «Організація об'єднаної підготовки сил оборони держави», Доктриною з організації підготовки у Збройних Силах України, Настановою з підготовки персоналу у Збройних Силах України та Настановою з бойової підготовки у Збройних Силах України. Аналізу механізмів реалізації положень зазначених нормативних документів з урахуванням Концепції трансформації системи військової освіти присвячено, зокрема, наукові праці (Мірненко, Вітер, Оліферук, 2023; Вітер, Оліферук, Мигун, 2023; Вітер, Оліферук, Мірненко, Мацьовитий, Хома та ін., 2023).

Питання удосконалення системи підготовки офіцерського складу НГУ були предметом дослідження, зокрема, в роботах (Головня, Бєлай, 2022; Головня, 2023; Бєлай, Тробюк, Головня, 2023).

Проведений у роботі (Білявець та ін., 2025) аналіз наведених робіт і варіантів реалізації механізмів, окреслених постановою Кабінету Міністрів України «Про трансформацію системи військової освіти», дозволив зробити висновок про те, що єдиний для складових сектору безпеки і оборони України варіант реалізації положень Концепції трансформації системи військової освіти відсутній, а також висунути гіпотезу про те, що вирішення проблеми підвищення професійного рівня особового складу ДПСУ як суб'єкта сил оборони, залежить від наявності та ефективності моделі реалізації принципу «Освіта впродовж військової кар'єри» для основних типових посад офіцерського складу ДПСУ.

Зважаючи на це, метою статті є представлення бачення щодо формування моделі реалізації принципу «Освіта впродовж військової кар'єри» для основних типових посад офіцерського складу ДПСУ як організаційної і науково-методичної конструкції реалізації положень постанови Кабінету Міністрів України «Про трансформацію системи військової освіти» з урахуванням норм Закону України «Про Державну прикордонну службу України».

Для досягнення мети вбачається за необхідне опрацювати такі завдання:

навести бачення щодо можливих шляхів усунення проблем діючої системи підготовки офіцерів ДПСУ;

окреслити вихідні положення Концепції трансформації системи військової освіти, дотримання яких є обов'язковим при формуванні моделі;

виокремити позитивні елементи систем підготовки військових фахівців окремих складових сектору безпеки і оборони України;

здійснити опис основних положень системи військово-прикордонної освіти та структури системи освіти офіцерів ДПСУ;

представити модель реалізації принципу «Освіта впродовж військової кар'єри» для основних типових посад офіцерського складу ДПСУ.

Методи. Дослідження проводилося у період 2024-2026 років на базі Адміністрації Державної прикордонної служби України (АДПСУ) та Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького (НАДПСУ). Інформаційну основу дослідження становили закони та підзаконні нормативно-правові акти України, аналітичні матеріали і звіти, наукові та навчально-методичні праці вітчизняних і зарубіжних учених, організаційно-штатна структура та функціональне призначення штатних підрозділів ДПСУ, перелік офіцерських посад у ДПСУ, а також результати діяльності прикордонного відомства. Для досягнення поставленої мети дослідження було застосовано структурно-функціональний аналіз, а також загальнонаукові методи, зокрема: порівняння, аналогію, аналіз і синтез, моделювання, а також інформаційний підхід. Окремі завдання, вирішення яких забезпечує досягнення мети дослідження, методи, що доцільні для їх вирішення, та отримані результати можна оцінити з табл. 1.

Таблиця 1

Методологія дослідження

Завдання	Загальні методи	Часткові методи	Отримані результати
1	2	3	4
Формування бачення щодо можливих шляхів усунення проблем діючої системи підготовки офіцерів ДПСУ	Аналіз, інформаційний підхід	Метод експертних оцінок	Можливі шляхи усунення проблем діючої системи підготовки офіцерів ДПСУ
Формування вихідних положень Концепції трансформації системи військової освіти	Аналіз, інформаційний підхід	Обговорення	Вихідні положення Концепції трансформації системи військової освіти, що мають бути враховані в моделі підготовки офіцера-прикордонника
Виокремлення позитивних елементів систем підготовки військових фахівців окремих складових сектору безпеки і оборони України	Аналіз, порівняння, аналогія	Обговорення	Позитивні елементи систем підготовки військових фахівців ЗСУ та НГУ, що доцільні для врахування в моделі підготовки офіцера-прикордонника

Закінчення табл. 1

1	2	3	4
Опис основних положень системи військово-прикордонної освіти	Аналіз, інформаційний підхід	Обговорення	Основні положення системи військово-прикордонної освіти
Опис структури системи освіти офіцерів ДПСУ	Аналіз, синтез, інформаційний підхід	Обговорення	Структура системи освіти офіцерів ДПСУ
Формування моделі реалізації принципу «Освіта впродовж військової кар'єри» для основних типових посад офіцерського складу ДПСУ	Структурно-функціональний аналіз, синтез, моделювання	Метод експертних оцінок	Модель реалізації принципу «Освіта впродовж військової кар'єри» для основних типових посад офіцерського складу ДПСУ

Результат. ДПСУ відноситься як до сфери безпеки, так і до сфери оборони України. Функції ДПСУ у сфері безпеки кордону переважно не збігаються з функціями інших суб'єктів сектору безпеки і оборони або з повноваженнями інших державних органів. ДПСУ діє як суб'єкт національної безпеки й інтегрованого управління державним кордоном, координуючи в мирний час зусилля військових формувань і відповідних правоохоронних органів, залучених до захисту державного кордону, а також взаємодію органів, які здійснюють різні форми контролю під час перетину державного кордону та приймають участь у забезпеченні прикордонного режиму.

Виконання завдань ДПСУ здійснюється особовим складом, підготовленим за спеціалізованими освітніми програмами. Ефективна реалізація функцій оборони забезпечується компетентностями, здобутими в рамках військової освіти, а функцій безпеки – в рамках умовно «прикордонної» освіти. Таким чином, ефективна фахова підготовка офіцерів ДПСУ передбачає опанування військово-прикордонної складової. У подальшому вважатимемо, що військово-прикордонна освіта офіцерів ДПСУ є видом спеціалізованої освіти, що орієнтована на формування професійних компетентностей у сфері діяльності ДПСУ, яка реалізується в рамках безперервного інтегрованого освітнього процесу з метою досягнення встановлених рівнів і ступенів освіти та/або відповідних рівнів військової освіти.

Оскільки модель реалізації принципу «Освіта впродовж військової кар'єри» для основних типових посад офіцерського складу ДПСУ та система військово-прикордонної освіти кореляційно залежні, то для обґрунтування моделі важливо з'ясувати основні положення системи військово-прикордонної освіти.

На підставі аналізу нормативно-правових актів, що регламентують функціонування подібних систем, чинної системи підготовки в ДПСУ та експертних оцінок щодо шляхів її удосконалення, доречно стверджувати, що система військово-прикордонної освіти структурно охоплює такі елементи: ступені та рівні освіти, рівні військової освіти, галузі знань і спеціальності (предметні області освіти і науки, військово-облікові спеціальності), стандарти освіти та професійні стандарти, освітні програми, кваліфікації, ліцензійні умови

провадження освітньої діяльності, заклади спеціалізованої освіти військово-прикордонного спрямування та інші суб'єкти освітньої діяльності, учасників освітнього процесу, органи управління у сфері військово-прикордонної освіти, а також нормативно-правові акти, які регулюють взаємодію зазначених елементів.

Водночас, ступені освіти та рівні військової освіти, стандарти освіти й професійні стандарти, освітні програми, кваліфікації, ліцензійні умови провадження освітньої діяльності та учасники освітнього процесу визначаються відповідно до законодавства України.

До закладів спеціалізованої освіти військово-прикордонного спрямування та інших суб'єктів освітньої діяльності системи військово-прикордонної освіти належать: НАДПСУ; Головний центр підготовки особового складу Державної прикордонної служби України імені генерал-майора І. Момота; Навчальний центр Морської охорони ДПСУ; Кінологічний навчальний центр ДПСУ; Військовий лицей ДПСУ. Підготовка офіцерів ДПСУ здійснюється у відомчому ВВНЗ – НАДПСУ, а також в інших ВВНЗ.

До органів управління у сфері військово-прикордонної освіти належать Кабінет Міністрів України, Міністерство освіти і науки України (МОН), Міністерство оборони України, Міністерство внутрішніх справ України, АДПСУ, центральний орган виконавчої влади із забезпечення якості освіти, постійно діючий колегіальний орган у сфері забезпечення якості вищої освіти. Міжвідомчу координацію діяльності державних органів і взаємодію з органами місцевого самоврядування у питаннях військово-прикордонної освіти здійснює АДПСУ.

Здобуття військово-прикордонної освіти для проходження військової служби на посадах офіцерського складу ДПСУ реалізується у межах інтегрованих формальної і неформальної освіти, відповідно до освітніх програм, стандартів вищої освіти, переліку галузей знань і спеціальностей за відповідними ступенями вищої освіти (науковими ступенями) та рівнями військової освіти.

У рамках формальної освіти передбачено здобуття таких ступенів вищої освіти та наукових ступенів: бакалавр, магістр, доктор філософії і доктор наук.

Стратегічний, оперативний і тактичний рівні управління в ДПСУ не еквівалентні рівням військового управління і не обов'язково відповідають рівням професійної військової освіти. У ДПСУ запроваджені професійні кваліфікації «Офіцер тактичного рівня ДПСУ», «Офіцер оперативного рівня ДПСУ» та «Офіцер стратегічного рівня ДПСУ». Окремі посади офіцерського складу в ДПСУ передбачають і наявність компетентностей, що відповідають оперативному або стратегічному рівню військової освіти.

Здобуття тактичного рівня військової освіти передбачене як правило, в НАДПСУ, оперативного та стратегічного рівнів військової освіти – в Національному університеті оборони України (НУОУ), освіти тактичного, оперативного та стратегічного рівнів ДПСУ – в НАДПСУ.

Процес підготовки осіб на посади офіцерського складу ДПСУ може здійснюватись на основі: здобуття ступеня вищої освіти бакалавра одночасно із здобуттям тактичного рівня військової освіти; здобуття військової освіти

тактичного рівня в рамках курсів професійної військової освіти; здобуття ступеня вищої освіти магістра одночасно із здобуттям оперативного або стратегічного рівня освіти ДПСУ; здобуття освіти оперативного рівня ДПСУ або стратегічного рівня ДПСУ на курсах підвищення кваліфікації (КПК); здобуття військової освіти оперативного або стратегічного рівнів на курсах професійної військової освіти; здобуття ступеня вищої освіти доктора філософії; здобуття наукового ступеня доктора наук.

Здобуття професійної військової освіти реалізується відповідно до освітніх програм, що впроваджуються на курсах професійної військової освіти визначених рівнів військової освіти:

тактичний рівень військової освіти (на базі НАДПСУ), що передбачає:

- базовий курс тактичного рівня ДПСУ (L-1A);
- фаховий курс тактичного рівня ДПСУ (L-1B);
- командний курс тактичного рівня ДПСУ (L-1C);
- командно-штабний курс тактичного рівня ДПСУ (L-2);

оперативний рівень військової освіти (на базі НУОУ), що передбачає курс офіцерів об'єднаних штабів оперативного рівня (L-3);

стратегічний рівень військової освіти (на базі НУОУ), що передбачає:

- курс вищого керівного складу стратегічного рівня (L-4);
- курс стратегічного управління вищого рівня та державної політики (L-5).

Здобуття тактичного рівня військової освіти здійснюється у НАДПСУ на курсах професійної військової освіти базового (L-1A) та фахового курсів (L-1B) тактичного рівня ДПСУ. Підготовка осіб до служби на посадах молодшого офіцерського складу ДПСУ здійснюється на зазначених курсах для осіб, які здобули або здобувають ступінь вищої освіти бакалавра. Базовий курс тактичного рівня професійної військової освіти (L-1A) передбачає опанування загальновійськових дисциплін та підготовку курсантів до виконання базових військових завдань. Фаховий курс тактичного рівня професійної військової освіти (L-1B) забезпечує спеціалізовану підготовку осіб для первинного призначення на посади офіцерського складу ДПСУ за визначеними спеціальностями.

Для формування компетентностей, необхідних для кар'єрного просування на посадах офіцерського складу тактичного рівня ДПСУ, здійснюється підготовка на командному курсі тактичного рівня (L-1C) та командно-штабному курсі тактичного рівня (L-2) професійної військової освіти. На командному курсі тактичного рівня (L-1C) формуються професійні навички офіцерів, необхідні для призначення на посади тактичного рівня штатно-посадової категорії «капітан» за відповідними військово-обліковими спеціальностями. Командно-штабний курс тактичного рівня (L-2) професійної військової освіти готує офіцерський склад для призначення на посади тактичного рівня штатно-посадової категорії «майор». За умови успішного завершення курсів L-1C та L-2 офіцерам присвоюються професійні кваліфікації «Офіцер тактичного рівня ДПСУ» відповідно командного або командно-штабного рівнів.

Опанування оперативного рівня військової освіти здійснюється на курсі офіцерів об'єднаних штабів оперативного рівня (L-3) професійної військової освіти за єдиною освітньою програмою для всіх складових сил оборони в НУОУ. Вказана підготовка може проводитися також у НАДПСУ за наявності необхідної матеріально-технічної бази та науково-педагогічного потенціалу; рішення про її започаткування приймається Головою ДПСУ за погодженням з Міністерством оборони України.

Стратегічний рівень військової освіти офіцерського складу ДПСУ забезпечується курсом вищого керівного складу стратегічного рівня (L-4) професійної військової освіти в НУОУ.

Здобуття ступеня вищої освіти магістра у галузі знань К «Безпека та оборона» за спеціальностями К2 «Безпека державного кордону» та К9 «Правоохоронна діяльність» здійснюється слухачами, які вже мають ступінь бакалавра, включно зі ступенем, здобутим у межах інших галузей знань, та здобули професійну військову освіту за освітніми програмами командного курсу тактичного рівня ДПСУ (L-1С) і командно-штабного курсу тактичного рівня ДПСУ (L-2). При цьому, офіцери ДПСУ здобувають професійну кваліфікацію «Офіцер оперативного рівня ДПСУ (перший рівень)», професійний стандарт щодо якої є складовою освітніх програм, що реалізуються в НАДПСУ зі спеціальностей К2 «Безпека державного кордону» та К9 «Правоохоронна діяльність» для 2-го (магістерського) рівня вищої освіти.

Якщо здобуття вищої освіти для 2-го (магістерського) рівня відбулося в інших ЗВО, то для такої категорії необхідним є здобуття професійної кваліфікації «Офіцер оперативного рівня ДПСУ (перший рівень)» на КПК у НАДПСУ.

Перед призначенням на посади «Начальник штабу прикордонного загону», «Начальник прикордонного загону» офіцер повинен пройти підготовку за програмою КПК «Офіцер оперативного рівня ДПСУ (другий рівень)».

Окремим посадовим особам з професійною кваліфікацією «Офіцер оперативного рівня ДПСУ» для виконання обов'язків за посадою необхідна освіта за рівнем курсів L-3, що здобувається в НУОУ. Відповідні кваліфікаційні вимоги до посади відображаються в паспорті посади.

Для здобуття професійної кваліфікації «Офіцер стратегічного рівня ДПСУ (перший рівень)» необхідним є здобуття вищої освіти за спеціальністю «Національна безпека (сфера прикордонної діяльності)» для 2-го (магістерського) рівня вищої освіти в НАДПСУ. При цьому професійний стандарт «Офіцер стратегічного рівня ДПСУ (перший рівень)» є складовою освітньої програми, що реалізується в НАДПСУ зі спеціальності «Національна безпека (сфера прикордонної діяльності)» для 2-го (магістерського) рівня вищої освіти. Якщо здобуття вищої освіти за спеціальністю «Національна безпека (за окремими сферами забезпечення та видами діяльності)» для 2-го (магістерського) рівня відбулося в інших ЗВО, то для такої категорії необхідним є здобуття професійної кваліфікації «Офіцер стратегічного рівня ДПСУ (перший рівень)» на КПК у НАДПСУ.

Окремим посадовим особам з професійною кваліфікацією «Офіцер стратегічного рівня ДПСУ» для виконання обов'язків за посадою необхідна освіта за рівнем курсів L-4, L-5, що здобувається в НУОУ. Відповідні кваліфікаційні вимоги до посади відображаються в паспорті посади.

Структура системи освіти офіцерів ДПСУ дозволяє зробити висновок про те, що вона реалізує принцип «Освіта впродовж військової кар'єри». Цей принцип покликаний забезпечити динамічний розвиток професійних, управлінських та лідерських компетентностей офіцерського складу на кожному етапі їх кар'єрного зростання.

Наведена структура системи освіти офіцерів ДПСУ з урахуванням організаційно-штатної структури та функцій штатних структур ДПСУ, переліку офіцерських посад у ДПСУ, відповідності штатних структур ДПСУ та ЗСУ за кількісними показниками та завданнями, що ними вирішуються, досвіду діяльності прикордонного відомства дозволяють сформулювати модель реалізації принципу «Освіта впродовж військової кар'єри» для основних типових посад офіцерського складу ДПСУ (див. табл. 2), що встановлює відповідність між рівнями освіти, типовими посадами, відповідними військовими званнями та кваліфікаціями офіцерського складу ДПСУ.

Аналіз. Наведена в табл. 2 модель реалізації принципу «Освіта впродовж військової кар'єри» для основних типових посад офіцерського складу ДПСУ дозволяє зробити такі висновки:

структура та зміст моделі безпосередньо залежать від суті системи військово-прикордонної освіти, що регламентується нормативно-правовими актами, відомчими організаційно-розпорядчими документами та накопиченим ДПСУ досвідом у сфері підготовки фахівців для прикордонного відомства;

модель формує цілісну систему уявлень щодо освітньої підготовки та професійного розвитку й становлення офіцерів ДПСУ;

ключова риса моделі – відповідність між рівнями освіти, кваліфікаціями, військовими званнями, можливими посадами та органами, в яких можливе проходження служби;

особливість моделі – її вплив на формування «паспортів посад» (паспорт посади визначає перелік освітніх і професійних кваліфікацій, які необхідні офіцеру для належного виконання службових обов'язків за посадою);

модель створює в ДПСУ умови для ефективного, прозорого та мотивованого кар'єрного зростання офіцерів, водночас підвищуючи професійні стандарти й боєздатність усієї системи охорони державного кордону.

Таблиця 2

Модель реалізації принципу «Освіта впродовж військової кар'єри»
для основних типових посад офіцерського складу прикордонної служби України

Формальна освіта	Освіта		Кваліфікація (згідно запису в документі про освіту)		ВВНЗ (ЗВО), у якому здобувається кваліфікація		Військове звання, що відповідає кваліфікації	Типова посада в органах ДПСУ	Можливі посади в органах ДПСУ	Орган ДПСУ, в якому можливе проходження служби офіцера м	Типова посада в ЗСУ
	Неформальна	Освітня	Освітня	Професійна	Освітня	Професійна					
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	
			Офіцер стратегічного рівня ДПСУ (2 рівень)			Генерал-лейтенант - генерал-майор	Голова ДПСУ Перший заступник Голови ДПСУ, Заступник Голови ДПСУ		АДПСУ		
	КПК				НАДПСУ	Генералмайор - бригадний генерал	Директор Департаменту АДПСУ	Директор Департаменту АДПСУ	АДПСУ		
2-й (магістерський) рівень вищої освіти (90 кредитів)		Магістр зі спеціальності 256 «Національна безпека»	Офіцер стратегічного рівня ДПСУ (1 рівень)	НАДПСУ (інші ЗВО)	НАДПСУ	Бригадний генерал - полковник	Заступник директора Департаменту, начальник управління АДПСУ	Заступник директора Департаменту, начальник управління АДПСУ	АДПСУ		
								Начальник РУ, начальник штабу РУ, заступник начальника РУ	РУ		

Продовження таблиці 2

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
									АДПУ	
2-й (магістерський) рівень вищої освіти (90 кредитів)	КПК «Начальник ПРИКЗ (начальник штабу ПРИКЗ)»	Майстр зі спеціальності	Офіцер оперативного рівня ДПСУ (1 рівень)	НАДПУ (інші ЗВО)	НАДПУ	Підполковник	ЗНШ-начальник відділу ПРИКЗ	Начальник (заступник начальника) відділу АДПУ	АДПУ	
								Начальник відділу РУ	РУ	
								Начальник ПРИКЗ, начальник штабу ПРИКЗ	ПРИКЗ	
								Старший офіцер (офіцер) АДПУ	АДПУ	
								Старший офіцер РУ	РУ	
								ЗНШ-начальник відділу ПРИКЗ	ПРИКЗ	
	Командно-штабний курс тактичного рівня ДПСУ L-2		Офіцер тактичного рівня ДПСУ (командно-штабний рівень)		НАДПУ	Майор	Начальник ВПС	Офіцер РУ	РУ	Командир батальйону, офіцер штабу бригади, начальник служби бригади
Начальник відділу ПРИКЗ, старший офіцер ПРИКЗ								ПРИКЗ		
								Начальник ВПС	ВПС	
								Комендант комендатури	Комендатура	

Ф

Продовження таблиці 2

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1-й (бакалаврський) рівень вищої освіти (240 кредитів)	Командний курс тактичного рівня ДПСУ L-1С		Офісер тактичного рівня ДПСУ (командний рівень)		НАДПСУ	Капітан	Начальник Приказ	Офісер ПРИКЗ Заступник начальника ВПС Заступник коменданта Начальник Приказ	ПРИКЗ ВПС Комендагура Приказ	Командир роти, заступник командира батальйону
	Базовий курс тактичного рівня ДПСУ L-1А + Фаховий курс тактичного рівня ДПСУ L-1В	Бакалавр зі спеціальності	Офісер тактичного рівня ДПСУ (фаховий рівень)	НАДПСУ (інші ЗВО)	НАДПСУ	Старший лейтенант	Начальник ВПС	Заступник начальника Приказ СПС, заступник начальника ВПС, начальник ВПС	Приказ ВПС	Командир взводу, заступник командира роти

Прийняті скорочення:

НУОУ – Національний університет оборони України
 НАДПСУ – Національна академія Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького
 ВВНЗ – вищий військовий навчальний заклад
 ЗВО – заклад вищої освіти
 ДПСУ – Державна прикордонна служба України
 АДПСУ – Адміністрація Державної прикордонної служби України
 РУ – регіональне управління
 ПРИКЗ – прикордонний загін
 ВПС – відділ прикордонної служби
 Приказ – прикордонна застава
 ВПС – відділення інспекторів прикордонної служби
 СПС – старший інспектор прикордонної служби

Висновки. Аналіз результатів проведеного дослідження свідчить, що вирішення проблеми підвищення професійного рівня особового складу ДПСУ як суб'єкта сил оборони, залежить від ефективності моделі реалізації принципу «Освіта впродовж військової кар'єри» для основних типових посад офіцерського складу ДПСУ, що підтверджує коректність висунутої у роботі гіпотези.

Підхід, що реалізований при формуванні моделі, доцільно трактувати як методологічну основу організаційної і науково-методичної конструкції реалізації положень постанови Кабінету Міністрів України «Про трансформацію системи військової освіти», з урахуванням норм Закону України «Про Державну прикордонну службу України».

Перспективи подальших досліджень. Перспективи подальших досліджень порушеної проблеми вбачаємо у:

побудові моделей реалізації принципу «Освіта впродовж військової кар'єри» для основних категорій офіцерського складу ДПСУ за різними профілями їхньої діяльності;

визначенні складових частин підготовки офіцерського складу ДПСУ та їхньої сутності;

побудові структурної моделі системи підготовки офіцерів ДПСУ, яка встановлює відповідність між компонентами системи підготовки за видами, рівнями, об'єктами впливу та спрямуванням з урахуванням їхніх складових;

формуванні узагальненої структурної моделі системи підготовки офіцерів ДПСУ в межах реалізації принципу «Освіта впродовж військової кар'єри», що поєднує модель реалізації принципу «Освіта впродовж військової кар'єри» для основних типових посад офіцерського складу ДПСУ та структурну модель системи підготовки офіцерів ДПСУ.

ЛІТЕРАТУРА

- Білявець, С., Торічний, В., Панібрат, І. (2025). Організаційно-функціональні та змістовні засади підготовки персоналу окремих складових сектору безпеки та оборони України. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія: педагогічні науки*. 3(42). С. 49-76. DOI: 10.32453/pedzbirnyk.v42i3.1916.
- Белай, С., Тробюк, В., Головня, А. (2023). Теоретико-методологічні засади обґрунтування алгоритму управління кар'єрою офіцерського складу Національної гвардії України. *Честь і закон*. 4(87). С. 6–16. DOI: 10.33405/2078-7480/2023/4/87/295080.
- Вітер, Д., Оліферук, В., Мірненко, В., Мацьовитий, В., Хома, В. та ін. (2023). *Формування та реалізація державної політики у сфері військової освіти*. Київ: НУОУ.
- Вітер, Д., Оліферук, В., Мигун, М. (2023). *Доктринальне забезпечення розвитку системи військової освіти*. Київ: НУОУ. 128 с.
- Головня, А. (2023). Концептуальна модель професійного розвитку офіцерського складу Національної гвардії України. *Честь і закон*. 1(84). С. 23–31. DOI: 10.33405/2078-7480/2023/1/84/276808.
- Головня, А., Белай, С. (2022). Аналіз сучасного стану функціонування систем підготовки та мотивації офіцерського складу Національної гвардії України. *Честь і закон*. 4(83). С. 27–33. DOI: 10.33405/2078-7480/2022/4/83/272281.

Міренко, В., Вітер, Д., Оліферук В. (2023). Трансформація системи військової освіти: основні тенденції та перспективи. *Військова освіта*. 2(48). С. 9–17. DOI: 10.33099/2617-1775/2023-02/9-17.

REFERENCES

- Biliavets, S., Torichnyi, V., Panibrat, I. (2025). Orhanizatsiino-funktsionalni ta zmistovni zasady pidhotovky personalu okremykh skladovykh sektoru bezpeky ta oborony Ukrainy. [Organizational, functional and substantive principles of training personnel of individual components of the security and defense sector of Ukraine]. *Zbirnyk naukovykh prats Natsionalnoi akademii Derzhavnoi prykordonnoi sluzhby Ukrainy. Serii: pedahohichni nauky*. 3(42). S. 49-76. DOI: 10.32453/pedzbirnyk.v42i3.1916.
- Bielai, S., Trobiuk, V., Holovnia, A. (2023). Teoretyko-metodolohichni zasady obgruntuvannia alhorytmu upravlinnia karieroiu ofiterskoho skladu Natsionalnoi hvardii Ukrainy. [Theoretical and methodological principles of substantiating the algorithm for managing the career of officers of the National Guard of Ukraine]. *Chest i zakon*. 4(87). S. 6–16. DOI: 10.33405/2078-7480/2023/4/87/295080.
- Viter, D., Oliferuk, V., Mirnenko, V., Matsovytyi, V., Khoma, V. ta in. (2023). Formuvannia ta realizatsiia derzhavnoi polityky u sferi viiskovoi osvity. [Formation and implementation of state policy in the field of military education]. Kyiv: NUOU.
- Viter, D., Oliferuk, V., Myhun, M. (2023). Doktrynalne zabezpechennia rozvytku systemy viiskovoi osvity. [Doctrinal support for the development of the military education system]. Kyiv: NUOU. 128 s.
- Holovnia, A. (2023). Kontseptualna model profesiinoho rozvytku ofiterskoho skladu Natsionalnoi hvardii Ukrainy. [Conceptual model of professional development of officers of the National Guard of Ukraine]. *Chest i zakon*. 1(84). S. 23–31. DOI: 10.33405/2078-7480/2023/1/84/276808.
- Holovnia, A., Bielai, S. (2022). Analiz suchasnoho stanu funktsionuvannia system pidhotovky ta motyvatsii ofiterskoho skladu Natsionalnoi hvardii Ukrainy. [Analysis of the current state of functioning of the training and motivation systems of the officers of the National Guard of Ukraine]. *Chest i zakon*. 4(83). S. 27–33. DOI: 10.33405/2078-7480/2022/4/83/272281.
- Mirnenko, V., Viter, D., Oliferuk V. (2023). Transformatsiia systemy viiskovoi osvity: osnovni tendentsii ta perspektyvy. [Transformation of the military education system: main trends and prospects]. *Viiskova osvita*. 2(48). S. 9–17. DOI: 10.33099/2617-1775/2023-02/9-17.